

УДК 349.2(083.7):023

Володимир Зуб,
в. о. зав. відділу НБУВ

Удосконалення документального забезпечення діяльності служб охорони праці у контексті сучасного розвитку бібліотечних технологій

У статті висвітлюються шляхи подальшого удосконалення документального забезпечення діяльності бібліотечних служб охорони. Йдеться, зокрема, про більш активне використання міжнародного досвіду у цій царині, адаптацію до вимог сьогодення державних нормативно-правових актів, локальної регулятивної документації з питань охорони праці у книгозбірнях країни.

К л ю ч о в і с л о в а: документальні ресурси з питань охорони праці у бібліотеках, державні нормативно-правові акти та локальні документи, бібліотечна служба охорони праці, безпечне діяльнісно-професійне середовище сучасної бібліотеки.

The article highlights ways of further improving the documentary support of the public library health service and increasing of application of international experience in this field, adapting to the present government regulations, local regulatory documents on health and safety in libraries of the country.

К е у в о р д s: documentary resources on safety in libraries, government regulations and local documents library service safety, safe action-professional environment of the modern library.

З а роки незалежності в Україні сформовано повноцінний багаторівневий документальний нормативно-правовий ресурс з питань охорони праці. Однак, це не якась консервативна система, а живий організм, який постійно еволюціонує, розвивається, реагує на перманентні зміни у суспільстві, зокрема у його виробничому середовищі.

Удосконалення приписів щодо реалізації конституційних прав наших громадян на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні (безпечні і здорові) умови праці стосується усіх складових нормативно-правової бази, що врегульовують цей сегмент суспільних відносин.

Якщо говорити про оновлення законодавчих засад діяльності з охорони праці у бібліотечному се-

редовищі, то тут інноваційних підходів, у першу чергу, потребує Кодекс законів про працю України [6]. Адже він відіграє ключову роль не тільки у поліпшенні добробуту населення, піднесенні його культурного рівня, але й у збереженні здоров'я українців, у їх розвитку як соціально захищеної нації.

Верховною Радою України вже декілька років готується до ухвалення новий Трудовий кодекс України [17]. Його проєкт неодноразово обговорювався, змінювався, удосконалювався і є надія, що він незабаром буде прийнятий і вступить у законну силу.

Норми нового Трудового кодексу спрямовані, насамперед, на адаптацію трудового законодавства України до Європейської соціальної хартії та інших міжнародно-правових актів – Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці.

На відміну від чинного Кодексу законів про працю України, законопроект встановлює чіткий перелік прав працівників, серед яких у контексті теми нашого дослідження виокремлено такі:

- право неповнолітніх на особливий захист від фізичного та морального ризику у зв'язку з трудовими відносинами;
- право працюючих жінок на особливий захист материнства;
- право інвалідів на соціально-трудова реабілітацію;
- право працівників із сімейними обов'язками на захист від дискримінації та узгодження в міру можливості їхніх трудових обов'язків із сімейними;
- право на належні, безпечні і здорові умови праці, включаючи право на отримання інформації щодо умов праці та вимог охорони праці на робочому місці, а також право на відмову від виконання роботи в умовах, що не відповідають вимогам охорони праці;
- право на належні виробничо-побутові умови, пов'язані з виконанням працівником обов'язків за трудовим договором;
- право на забезпечення державних гарантій і компенсацій, визначених цим Кодексом, законами та іншими нормативно-правовими актами у сфері праці;
- право на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- право на відпочинок;
- право вимагати від роботодавця дотримання

умов трудового законодавства, колективного і трудового договорів.

Проєкт також передбачає зміни у правовому регулюванні питань охорони праці, здійснення нагляду за дотриманням трудового законодавства, вирішення трудових спорів тощо. І хоча вони не мають конституційного характеру, проте здебільшого спрямовані на удосконалення правового регулювання трудового законодавства та приведення його у відповідність до реалій сучасного ринку праці. Отже, проєкт Трудового кодексу спрямований на забезпечення захисту інтересів працівників і роботодавців в умовах ринкової економіки, створення належних умов праці і відпочинку. Разом з тим, як відзначають експерти, ціла низка положень законопроекту потребує подальшого удосконалення.

На наш погляд, фахівці, розробляючи зміни і доповнення до цього визначального документа в системі відносин «працівник – роботодавець», повинні орієнтуватися не тільки на підтримку здоров'я працівника, обмеження робочого часу зайнятим на шкідливих роботах та з підвищеною небезпечкою, на визначення системи пільг і доплат, на заборону використання праці дітей, молоді і жінок на окремих виробництвах, а й на упровадження норм, стандартів здорового способу життя. Вкрай важливо домогтися усвідомлення працівником свого обов'язку постійно і серйозно турбуватися про своє здоров'я. На жаль, у запропонованому до ухвалення Трудовому кодексі обмежується право працівника на відпочинок, але збільшуються виплати за роботу у нічний час, або за понаднормована виконання завдань.

Починаючи з 1970-х рр., провідні зарубіжні країни послідовно відходять від використання компенсаційного механізму шляхом пільг і різних доплат за роботу в небезпечних і шкідливих умовах праці. Західними фахівцями з охорони праці робиться все можливе, щоб домогтися екологічної заінтересованості роботодавця у створенні безпечних і здорових умов праці. Такі підходи необхідно розробляти і українським правознавцям, документознавцям. Адже лише у такий спосіб ми зможемо покращити умови праці для зайнятого населення, усунути шкідливі виробництва (роботи з підвищеною небезпечкою), запобігти травматизму, професійним хворобам.

Варто наголосити, що вітчизняним нормативним документам з охорони праці бракує норм, приписів, які б чітко і у повному обсязі врегульовували діяльність (тобто надавали більше прав, можливостей) недержавних утворень, громадських ор-

ганізації, спонсорів, меценатів, волонтерів та інших суб'єктів, які опікуються питаннями безпеки праці, протипожежного захисту, тобто фінансують соціальні виплати, навчання фахівців, закупувають необхідне обладнання, здійснюють інформаційну підтримку заходів з охорони праці, техніки безпеки, допомагають у розслідуванні нещасних випадків, у проведенні експертних оцінок тощо.

Нормативно-правові інновації, орієнтовані на зарубіжну практику, повинні передбачати удосконалення як економічного механізму, так і організаційної структури загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності або загині застрахованих на виробництві.

Крім того, зміни і доповнення до документальних ресурсів мають містити чіткі приписи щодо відповідальності не тільки посадових осіб, котрі неналежним чином організують роботу служб охорони праці, пожежної безпеки, а й усіх працівників бібліотек, які не дотримуються встановленого порядку на своєму робочому місці, порушують виробничі технології, правила поведінки з технікою, приладами та іншим обладнанням.

Відповідні зміни необхідно вносити і у документи, які врегульовують питання фінансування заходів щодо охорони праці. Згідно з нині діючими нормами, воно, по-перше, занадто мізерне, а, по-друге, спрямовується переважно на подолання наслідків небезпечних і шкідливих умов праці, а не на їх попередження та профілактику.

На наше переконання, у законодавчому порядку необхідно усунути розрив у рівні медичної допомоги, яку працівник отримує протягом усього свого трудового життя у добре обладнаній відомчій медичній чи санаторно-курортній установі і тоді, коли він (літня вже людина з проблемами зі злов'язком) після вимушеного звільнення чи виходу на пенсію, звертається до районної, місцевої поліклініки чи лікарні. Нормативно-правові нововведення повинні обов'язково забезпечувати людині наступність якісного медичного обслуговування.

Крім перегляду регулятивної документації у частині охорони праці, пожежної безпеки, сьогоднішня динамічна виробнича практика вимагає удосконалення, оновлення нормативної бази, яка покликана сприяти піднесенню ефективності роботи бібліотечних служб охорони праці, поглибленню їх взаємодії, посиленню контролю за виконанням працівниками бібліотек прийнятих рішень щодо охорони праці та пожежної безпеки.

Не можна не помітити, що нині вкрай бракує нормативно-правових документів відомчого спрямування, в яких би детально виписувалися сучасні вимоги до безпечного виконання робіт саме у бібліотечних установах. Йдеться, насамперед, про нові підходи до оцінки умов праці бібліотекаря на його робочому місці, безпеки технологічних процесів, роботи машин, механізмів, інших засобів виробництва, стану засобів колективного та індивідуального захисту, виробничої санітарії, безпечного використання бібліотечним працівником різних систем: вентиляції та кондиціонування повітря, освітлення, а також безпечної експлуатації службових приміщень, читальних залів, механізмів, ліфтів, електрообладнання, електроустановок, транспорту, стелажного обладнання, каталогів.

Не менш важливою є нормативна інноватика у питаннях попередження нещасних випадків, травматизму, пожеж, аварій у сучасному виробничому середовищі книгозбірень, а також щодо профілактики професійних хвороб, які нині досить часто фахівці відносять до розділу «офісних хвороб».

Також потребують унормування проблеми підвищення ефективності структурної організації служб охорони праці у бібліотечних установах. Нещасні випадки, травматизм, пожежі та аварії у книгозбірнях за роки існування нашої незалежної держави переконають у необхідності об'єднання служб охорони праці та пожежної безпеки у єдину структуру*.

Справа у тому, що ці дві служби у специфічних бібліотечних умовах завжди діють як двохілий безпековий механізм. Якщо звернутися до історії, то значний сегмент безпекової діяльності тривалий час перебирала на себе пожежна служба. І така ситуація цілком виправдовувала себе, адже пожежі спіткали книгозбірні світу упродовж усієї історії їх існування. Загалом за останні 2,5 тисячоліття в світі зафіксовано понад 400 великих пожеж у бібліотеках [10]. Від цього лиха страждали і люди, і матеріальні цінності, і книжкові фонди. Як свідчать документи, вогонь калічив людей, руйнував будівлі, спопеляв майно, книжкові фонди бібліотек Єгипту, Греції, США, Англії, Росії, України та інших країн**.

* Нині у бібліотечних установах України служби охорони праці та пожежної безпеки, згідно зі своїми положеннями про служби, діють автономно, вони лише взаємодіють між собою.

** Більш детально про це див. : *Зуб В. Бібліотечні втрати та шляхи їх мінімізації: документознавчий аспект // Бібл. вісн. – 2013. – № 1. – С. 36-45.*

Досить часто фахівці, аналізуючи причини цих трагедій, вказують на умисні підпали. Дійсно, така проблема існує. Однак, у цих питаннях, на нашу думку, варто звертати увагу й на інше – на порушення персоналом правил техніки безпеки. Така безвідповідальна поведінка призводить не тільки до втрат матеріальних цінностей, а й людських жертв. Так, 29 вересня 2010 р. у сховищі № 20 Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського загинуло двоє працівників-електриків саме з причин порушення правил безпеки автотранспортної системи пожежогасіння (удушення інертним газом), а не через порушення правил охорони праці.

Отже, практика свідчить, що безпечні умови праці, належну тітгену виробничого середовища, збереження багатих бібліотечних фондів можна забезпечити лише зусиллями єдиної Служби охорони праці та пожежної безпеки бібліотек України. У свій час з метою підвищення ефективності роботи зі створення належних (здорових) умов праці персоналу, посилення контролю за дотриманням кожним співробітником правил пожежної безпеки керівництво Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського вирішило висунути із інновацією – реалізувати пілотний проект щодо створення в установі єдиної Служби охорони праці та пожежної безпеки.

На основі цілої низки нормативно-правових документів, статей 3 і 43 Конституції України [7], статей 13 і 15 Закону України «Про охорону праці» [4], розпорядження Президенті НАН України «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці в наукових установах, організаціях та підприємствах Національної академії наук України» від 04.07.2005 р. № 413 [13], п. 1.8, статті 5 Закону України «Про пожежну безпеку» [5], розпорядження Президенті НАН України «Типове положення про службу пожежної безпеки» від 29.09.03 р. № 369 [14], постанови Бюро Президенті НАН України «Положення про службу пожежної безпеки Національної академії наук України» від 18.09.2009 р. № 248, п. 2.3. [12] на початку 2011 р. були видані накази Генерального директора НБУВ про: а) створення Служби охорони праці та пожежної безпеки; б) затвердження Положення про Службу.

У останньому документі, зокрема, було сказано, що дана служба створена в структурі НБУВ для узагальненої організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням,

аваріям у процесі праці, а також з метою координації і вдосконалення роботи, пов'язаної із забезпеченням пожежної безпеки, посиленням контролю за її проведенням в бібліотеці.

Наказом визначалися завдання та напрями роботи Служби: удосконалення, координація попередньо-профілактичної роботи з охорони праці та пожежно-профілактичної роботи; розроблення комплексних заходів щодо поліпшення безпеки охорони праці та пожежної безпеки, організації та контроль за їх виконанням; облік нещасних випадків, пожеж та їх наслідків, аналіз причин їх виникнення, підготовка звітних та інформаційних матеріалів для Президенті НАН України; розроблення (у порядку взаємодії спільно з фахівцями структурних підрозділів НБУВ, служби головного інженера, служби охорони, планово-економічного відділу, відділу кадрів, профспілкового комітету) плану організаційно-технічних заходів із забезпечення співробітникам бібліотеки належних умов праці; координація науково-дослідних та конструкторських робіт, що здійснюються установою з питань охорони праці та пожежної безпеки; підготовка і внесення до Колективного договору пропозицій та заходів, спрямованих на поліпшення стану охорони праці та пожежного захисту у Бібліотеці; участь у розслідуванні нещасних випадків, аварій, пожеж; надання методичної допомоги керівникам структурних підрозділів НБУВ у проведенні ними первинного, повторного та цільового (у разі необхідності) інструктажів та ведення обліку цих інструктажів з питань охорони праці та пожежної безпеки; проведення вступного інструктажу з усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, з працівниками інших організацій, учнями, студентами, котрі прибули до НБУВ чи проходять трудове або професійне навчання; здійснення заходів, пов'язаних з вивченням посадовими особами законодавчих та інших нормативних документів з питань охорони праці та пожежної безпеки і наступною перевіркою їх знань; контроль за своєчасним виконанням вимог чинних нормативно-правових документів, заходів охорони праці та протипожежних заходів під час будівництва, реконструкції, капітального ремонту, переснащення технічних систем; контроль за виконанням приписів державного нагляду з охорони праці, енергонагляду, санітарного нагляду, пожежного нагляду та активної перевірки служб охорони праці та пожежної безпеки НАН України; визначення обсягів коштів для здійснення заходів з охорони праці та пожежної

безпеки в установі; організація та проплатанда заходів з охорони праці та пожежної безпеки в структурних підрозділах НБУВ та в побуті.

Діяльність Служби охорони праці та пожежної безпеки переконливо засвідчила, що у 62 структурних підрозділах НБУВ чисельністю працюючих майже 1000 чоловік упродовж 2011 р. були відсутні аварії, нещасні випадки, виробничі травми, суттєво зменшились тимчасові втрати працездатності та витрати на державне соціальне страхування працівників, поліпились реалізація програм професійно-технічного навчання, підготовка і перепідготовка кадрів відповідно до потреб нових професій.

На жаль, ініціатива НБУВ щодо створення Служби охорони праці та пожежної безпеки не витримала тлгара бюрократичної машини двох відомств: Департаменту з пожежної охорони при Міністерстві з надзвичайних ситуацій України та Комітету з охорони праці України. Наприкінці 2011 р. вищеназвану службу було трансформовано у відділ з охорони праці та двох провідних інженерів з пожежної безпеки.

Неважаючи на невдачу реалізацію пілотного проєкту, приклад роботи Служби охорони праці та пожежної безпеки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського засвідчив свою ефективність і має, на нашу думку, гарні перспективи. Потрібно лише на державному, міжгалузевому та галузевому рівнях розробити й ухвалити низку нормативно-правових документів, які б максимально врахували специфіку, особливості роботи служб охорони праці та пожежної безпеки в національних, обласних, міських, сільських книгозбірнях України. Практика переконує, що лише спільними зусиллями (об'єднавшись) названі вище служби здатні реально забезпечити не тільки здорові (безпечні) умови праці бібліотечних працівників, а й надійне збереження бібліотечних фондів, усіх матеріальних цінностей, якими сьогодні володіє наша галузь.

Актуальною темою для вичизняних правників, менеджерів, фахівців із службового документознавства є розроблення нормативно-правових засад організації системи управління охороною праці (СУОП) як на первинному рівні (на рівні окремої бібліотечної установи), так і у масштабах всієї галузі. Адже головна мета СУОП – створення здорових, безпечних умов праці, покращення санітарно-технічних, гігієнічних характеристик виробничого середовища, запобігання травматизму, професійним захворюванням [2].

Як у державних нормативно-правових актах, так і у локальних нормативно-технічних документах необхідно чітко вписати основні функції управління охороною праці, до яких повинні належати:

- аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці;
- перспективне, поточне та оперативне планування заходів з охорони праці та здоров'я працівників;
- організація та координація виконання робіт, передбачених державними нормативними актами з охорони праці, стандартами безпеки праці;
- контроль виконання прийнятих рішень;
- внесення змін і доповнень до норм і стандартів з питань охорони праці;
- міжнародна співпраця з питань вироблення єдиних підходів, до забезпечення належних умов праці, обмін досвідом роботи тощо;
- стимулювання роботи щодо удосконалення охорони праці.

Особливо ретельного нормативного опрацювання потребує найвідповідальніша функція СУОП – регулярний та об'єктивний контроль стану охорони праці та техніки безпеки і, у першу чергу, така його інноваційна форма, як адміністративно-промальський триступневий контроль, що має здійснювалися спільними зусиллями адміністрації, профкому та промальського інспектора бібліотеки. Тут необхідно: а) розробити положення про цей контроль та затвердити наказом генерального директора, узгодивши його з Держпромтрглядом; б) утворити відповідну комісію та скласти графік здійснення контролю на рік. Положення про здійснення такого контролю може містити загальні пункти, а також конкретні заходи, які необхідно здійснити на його другому та третьому ступенях.

У загальних положеннях адміністративно-промальського триступневого контролю потрібно визначити форми, методи його здійснення, обов'язки представників адміністрації, профкому та промальських інспекторів з виявлення недоліків і порушень правил техніки безпеки, санітарно-гігієнічних умов праці та вжиття заходів щодо їх усунення.

Випилючи логістику першого ступеня контролю, необхідно вказати, що завідувач відділу разом з промальським інспектором з охорони праці щоденно проводять перевірку стану: техніки, робочих місць на предмет освітленості та підходів до них, запалених виходів, справності електропроводки, з'єднувальних шнурів, штепсельних вилок, розеток, виробничої санітарії у відділі та вживають

заходів щодо усунення виявлених недоліків і порушень [5].

Наслідки перевірки повинні обов'язково записуватися у журналі за такою формою: дата проведення перевірки структурних підрозділів, відповідних інженерних служб; виявлені порушення з охорони праці та техніки безпеки, підпис перевіряючих та їхні посади; відповідальний за усунення порушень (прізвище, посада); термін усунення порушень; дата усунення та підпис особи, яка усунула порушення.

На другому ступені контролю – заступники директора бібліотеки спільно з громадськими інспекторами [11] мають двічі на місяць перевіряти стан охорони праці, техніки безпеки в підпорядкованих їм підрозділах, а саме: організацію та якість проведення контролю першого ступеня; додержання працівниками правил електробезпеки; стан робочих приміщень, обладнання, устаткування, інструментів, інвентарю тощо.

Результати перевірки фіксуються у журналі першого ступеня контролю та визначаються терміни усунення виявлених недоліків і порушень.

На третьому ступені контролю раз у квартал (з 10-го по 15-те число третього місяця) комісія у складі головного інженера (голова комісії), керівника служби охорони праці та пожежної безпеки, голови комісії профкому з охорони праці, інших відповідальних працівників перевіряє: стан охорони праці та техніки безпеки у структурних підрозділах бібліотеки; виконання наказів, розпоряджень керівників, приписів органів нагляду; наказів директора бібліотеки, заходів Колективного договору з питань охорони праці; своєчасність проведення зі співробітниками бібліотеки інструктажів з охорони праці та техніки безпеки; виконання вимог електробезпеки; стан природного і штучного освітлення приміщень; санітарний стан робочих місць, проходів і території; стан приміщень, обладнання, засобів для роботи на висоті, підлоги тощо.

За результатами роботи комісії з оперативного контролю повинен складатися акт і розглядатися на виробничій нараді за участю директора. При потребі видається наказ по бібліотеці, де зазначаються виявлені недоліки, затверджуються заходи щодо усунення та стимулювання діяльності з покращення стану охорони праці.

Перший позитивний досвід упровадження адміністративно-громадського триступеневого контролю в системі управління охороною праці вже накопичений Національною бібліотекою Ук-

раїни імені В. І. Вернадського. Завдяки новим формам роботи вдалося покращити стан охорони праці, підняти рівень виконання правил техніки безпеки, створити більш комфортні умови праці на кожному робочому місці і у Бібліотеці загалом. І як наслідок, у НБУВ відсутній травматизм, різко зменшилась кількість професійний захворювань, які спричиняють втрату працездатності, а отже колектив заощаджує кошти, передбачені для загальнообов'язкового державного соціального страхування.

В умовах тотальної комуністичної усіх сфер суспільного життя актуалізується необхідність нормативно-правового врегулювання (на рівні Міністерства культури України, Міністерства освіти і науки України чи Президії НАН України) інформатизації роботи служб охорони праці, пожежної безпеки у бібліотечній галузі. Адже в інших сферах суспільного виробництва вона вже розпочалася і набирає сили.

Наприклад, запровадження програмного забезпечення для автоматизованого робочого місця (далі – АРМ) «охорона праці», яке створила киявська фірма «Протек», дає змогу знанню спростити роботу спеціаліста з охорони праці, вивільнити час на контроль за станом охорони праці безпосередньо на робочих місцях. Після заповнення довідників, які використовує АРМ, створюється повна картотека працюючих із зазначенням прізвища працівника, місця його роботи, підрозділу, в якому він працює, професії (посади), статі й дати народження та картотека устаткування. У будь-який момент можна переглянути по кожному працюючому перелік тем навчання, коли відбулася і коли планується наступна перевірка знань, перелік видів медогляду, дати проходження останнього й наступного медоглядів, коли і яких порушень вимог охорони праці припустився працівничий з підставою для обліку порушення, датою порушення і номером документа. Можна також переглянути або вивести на друк графік проведення навчання та перевірки знань по підприємству загалом, по окремому підрозділу чи виду роботи або по конкретній особі. Такі ж графіки можна отримати стосовно медоглядів та порушень вимог охорони праці.

Комп'ютерні технології дають змогу фірмі вести журнал реєстрації нещасних випадків і в будь-який момент отримати аналіз виробничого травматизму за певний період (за місяць, квартал, рік), а також за різними критеріями (вид нещасного випадку, його основні та супутні причини і

наслідки, вік потерпілого, стаж роботи, фах, підрозділ тощо).

З огляду на специфіку бібліотечної галузі, у таких регулятивних документах мають бути, по-перше, виспані механізми упровадження комп'ютерних технологій у безпосередню роботу бібліотечних служб охорони праці (адміністративні, кадрові питання, розроблення профілактичних заходів та їх реалізація, контроль виконання прийнятих рішень, підготовка аналітичних матеріалів, звітів, розроблення необхідної документації тощо), по-друге, встановлені порядок, терміни формування електронних нормативно-правових ресурсів з питань безпеки праці. Йдеться про створення єдиної автоматизованої інформаційної системи з охорони праці в НАН України, яка, цілком очевидно, по-перше, зробить більш доступним споживачам, усім бажаним відповідний інформаційний ресурс; по-друге, істотно поліпшить організацію (координацію) робіт (заходів) з безпеки праці у бібліотечній мережі міста, регіону, всієї країни; по-третє, сприятиме тіснішій взаємодії служб охорони праці, підвищеною контрольною за їх діяльністю; по-четверте, допоможе у виробленні та прийнятті ефективних рішень з питань охорони праці у бібліотеках науково-дослідних установ НАН України.

До речі, вже сьогодні на сайті Національної юридичної бібліотеки (далі – НЮБ) НБУВ виставлена Інтернет-сторінка, де розміщені основні нормативно-правові акти, які регулюють трудові та інші, тісно пов'язані з ними, відносини в сфері бібліотечної діяльності. Зокрема, це закони України, постанови Кабінету Міністрів України, державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти з охорони праці, документи з охорони праці бібліотек (статути, положення, інструкції, колективні договори), міжнародні та європейські документи (конвенції Міжнародної організації праці, директиви Ради ЄС та ін. щодо прав людини, безпечних умов її трудової діяльності, а також монографії чи дослідження українських та зарубіжних фахівців з питань охорони праці).

У найближчий час тут передбачається створити низку персональних електронних блогів консультативного спрямування. Наприклад, «Практична допомога спеціалістам охорони праці бібліотек України», на якому представлятимуться новітні вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти з цих питань, наукові праці, монографії фахівців з України та зарубіжжя, практичні поради співробітникам бібліотеки, її технічним працівникам.

По-третє, такий документ має визначити основні етапи розбудови інформаційних мереж служб охорони праці на рівні міста, регіону, країни загалом, а також обсяги та джерела фінансування цих робіт. Нарешті, нових стандартів потребує навчання фахівців бібліотечних служб охорони праці. Вони, на наше переконання, повинні передбачати:

- а) порядок фінансування навчально-методичних центрів (в умовах дефіциту коштів – це особливо важливий момент);
- б) загальну доступність навчання у таких центрах;
- в) спеціалізацію курсів навчально-методичних центрів, адже робота спеціаліста з охорони праці у бібліотеці істотно відрізняється від роботи спеціаліста установи виробничої сфери як за формою, так і за змістом;
- г) розроблення комплексу сучасних методик з організації навчального процесу (проведення занять з використанням інноваційних форм і методів – тренінгів, інтерактивних бесід, семінарів-практикумів, рольових ігор тощо) та перевірки знань з питань охорони праці, енергобезпеки, пожежної безпеки, які б максимально враховували специфіку технологічних процесів саме у бібліотеках.

З огляду на необхідність покращення роботи бібліотечних служб охорони праці, забезпечення їх кваліфікованими кадрами, було б доцільно підготувати та прийняти рішення щодо відкриття при головній бібліотеці країни державного навчально-методичного центру з безкоштовної підготовки та перепідготовки спеціалістів охорони праці, пожежної безпеки для всіх книгозбірень України.

Така перспектива підготовки кваліфікованих фахівців з питань охорони праці, протипожежної безпеки на курсах відомчого навчально-методичного центру стала б важливим кроком на шляху забезпечення та реалізації конституційного права працівників наших бібліотек на здорові і безпечні умови праці.

Зуважимо, що відомчий навчально-методичний центр не складатиме конкуренції вже діючому в Україні Національному науково-інформаційному і навчальному центру охорони праці. Адже останній працює на госпрозрахункових засадах і в умовах постійної фінансової скрути є малодоступним для працівників таких бюджетних структур, як бібліотеки.

Висновки

1. Перегляд законодавчих, інших нормативних документів з питань охорони праці, з огляду на на-

копичений досвід у цій царині низкою міжнародних організацій, Європейським Союзом, провідними зарубіжними країнами, має стати для українських фахівців головним пріоритетом інноваційної діяльності у цьому напрямі.

2. На вітчизняних теренах інноваційних підходів у контексті вимог сьогодення, у першу чергу, потрібне «Кодекс законів про працю України», який є одним із основоположних законодавчих документів у системі забезпечення конституційного права наших громадян на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності.

3. Документальні ресурси відчують брак норм, пропиписів, які б чітко і в повному обсязі врегулювали діяльність недержавних утворень, громадських організацій, спонсорів, пов'язану з вирішенням цілого комплексу питань охорони праці та протипожежної безпеки.

4. Сучасне бібліотечне середовище вимагає від фахівців не тільки удосконалення наявних документальних ресурсів з питань охорони праці, а й прийняття цілої низки абсолютного нових нормативно-правових документів значно більшої галузевої спрямованості. Насамперед, потребують унормування проблеми підвищення ефективності структурної організації служб охорони праці у бібліотечних установах.

5. Вже давно назріла потреба у нових стандартах навчання фахівців для бібліотечних служб охорони праці та пожежної безпеки, які б передбачали його подальшу спеціалізацію, інтерактивні форми і методи його проведення.

6. В умовах тотальної інформатизації усіх сфер суспільного життя постає нагальна необхідність ухвалення відомчого нормативно-правового акта щодо інформатизації роботи бібліотечних служб охорони праці, пожежної безпеки, який би передбачав: створення єдиної автоматизованої інформаційної системи; упродовження комп'ютерних технологій; розбудову інформаційних мереж на рівні міста, регіону, країни; створення електронних блогів консультаційного спрямування.

Список використаних джерел

1. *Гогіташвілі Г. Г., Карчевські Є. Т., Данин В. М.* Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами. – К. : Знання, 2007. – 367 с.
2. Державний реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці : (реєстр ДНАОП, НАОП, ПНАОП) : станом на 01.01.2006 р. – Х. : Форп, 2006. – 152 с.

3. *Дубровіна Л. А.* Кодикологія та кодикографія української рукописної книги / Л. А. Дубровіна – К., 1992. – 372 с.
4. Закон України «Про охорону праці» (нова редакція). – К. : Основа. 2003. – 56 с.
5. Закон України «Про пожежну безпеку». – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?leg=3745-124>.
6. Кодекс законів про працю України : станом на 20 лютого 2008 р. / Верховна Рада України. – К. : Парламентське видавництво, 2008. – 88 с. – (Бібліотека офіційних видань).

7. Конституція України. – Харків : Консум, 1996. – 38 с.
8. *Кулешов Є. Г.* Перспективні напрямки наукових досліджень у спеціальному документознавстві / Є. Кулешов // Студії з арх. справи та документознавства – 2004. – Т. 12. – С. 115–120.

9. *Кушнарченко Н. М.* Спеціальне документознавство : навч. посіб. для дистанц. навчання / Н. М. Кушнарченко, Ю. В. Травч. – Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – К. : 2010. – 281 с.
10. *Микеев А. К.* Пожар. Социальные, экономические и экологические проблемы. – М., 1994. – 315 с.

11. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять : ДСТУ 2293-99. – На заміну ДСТУ 2293-93 – [Введ. 2000-01-01]. – Офіц. вид. – К. : Держстандарт України, 1999. – III, 19 с.
12. Постанова Бюро Президії НАН України «Положення про службу пожежної безпеки Національної академії наук України» від 18.09.2009 р. № 248, п. 2.3 (на правах рукопису).

13. Розпорядження Президії Національної академії наук України «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці в наукових установах, організаціях та на підприємствах Національної академії наук України» від 04.07.2005 р. № 413 (на правах рукопису).
14. Розпорядження Президії НАН України «Типове положення про службу пожежної безпеки» від 29.09.03 р. № 369 (на правах рукопису).

15. *Слободяник М. С.* Структура сучасного документознавства // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 4. – С. 18–21.
16. *Сокова А. Н.* Документоведение как научная дисциплина : объект, предмет, основные задачи / А. Н. Сокова // Документирование управленческой деятельности : сб. науч. тр. – М., 1986. – С. 5–30.

17. Трудовий кодекс України : проект закону України від 04.12.2007 р. № 1108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.igazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF0US00X.html
18. *Шведова-Волка Г. М.* Об'єкт і предмет документознавства / Г. М. Шведова-Волка // Студії з арх. справи та документознавства. – 2007. – Т. 15. – С. 89–95.